

którą możemy nazwać krzywą przepływu w danym przekroju.

Z powyższego charakteru krzywej przepływu łatwo wywnioskujemy, że pole zawarte między krzywą

$b, c, \dots, c, \dots, b_n$ a prostą b, b_n da nam wartość wydatku Q w danym przekroju rzeki.

Natem, jak widzimy sposób Culmann'a i Harlackera polega na wyznaczeniu a dla różnych prostych pionowych w danym przekroju krzywych prędkości, b wykreśleniu krzywej przepływu i c obliczeniu wartości wydatku Q z pola, zawartego między krzywą przepływu a prostą poziomą.

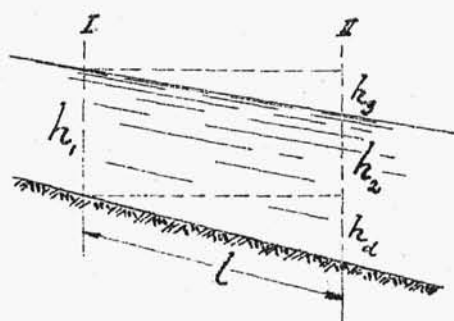
Otrzymanie dokładnej wartości Q zależy od umiejętnego wyboru prostych pionowych jak $a_1 b_1, a_2 b_2$ i t. d. Proste te winny być obrane przedewszystkiem w punktach załamania profilu dna oraz jedna z tych prostych powinna przechodzić przez nurt rzeki.

241. ZASADNICZE RÓWNANIE RUCHU TRZĄŁEGO WODY W RZEKACH I KANAŁACH.

Przeciętny kanał lub rzekę płaskoczną pionową wzdłuż osi; otrzymany w takim przekroju podłużnym linję dna i linję zwierciadła wody. Zarówno jedna

rys. 161.

rys. 162.

jak i druga będą w ogólnym przypadku prostymi pochy-
łemi. Wprz. na długości l - dno spada o wysokość

h_2 , zaś zwierciadło wody o h_1 . Aby do-
kładniej uświadomić sobie stopień spadku dna lub
zwierciadła wody, dogodniej jest obliczać ten spa-
dek na jednostkę długości. Nazwiemy taki spadek -
spadkiem jednostkowym - pochy-
łością, i oznaczymy go przez J .

Spadek jednostkowy dna oznaczymy : $J = \frac{h_2}{l}$;
spadek jednostkowy zwierciadła wody : $J = \frac{h_1}{l}$.

Kiedy woda płynie kanałem o jed-
nakowym przekroju, i kiedy głębokość wody $h_1 = h_2$,
wówczas $h_1 = h_2$ i, oczywiście $J_1 = J_2$.
Zwierciadło wody jest płaskie.

Jeżeli zaś kanał lub rzeka poniżej badanego

miejsca będzie skrepowana w rachce, wówczas głębokości w przekrojach I i II są różne, mianowicie $h_2 > h_1$, wtedy $h_2 > h_1$, a więc $J_2 > J_1$.

Ponieważ w tym drugim przypadku zwierciadło wody może być powierzchnią krzywą, więc J może być od przekroju do przekroju zmienne. Dlatego też w tym drugim przypadku będzie właściwym mówić o spadku zwierciadła wody w danym miejscu obliczając spadek ten z zależności $J = \frac{dh_g}{dl}$.

242. Spadek jednostkowy J zwierciadła wody możemy też jeszcze inaczej oznaczać: $J = \frac{h_g}{l}$

a że $h_g = l \cdot \sin \alpha$, więc $J = \frac{l \cdot \sin \alpha}{l} = \sin \alpha$.

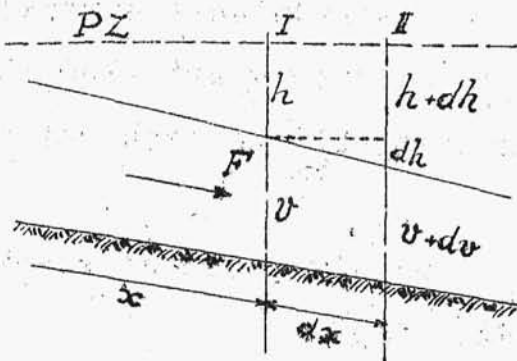
Kąt α jest kątem pochylenia zwierciadła do poziomu. Albo jeszcze inaczej: $l \cdot \cos \alpha =$ rzutowi

l na oś poziomą $= S$. Wobec bardzo małego kąta α , możemy napisać, że $\cos \alpha \approx 1$, a więc $l \approx S$ następnie $h_g = S \cdot \sin \alpha$, zatem $J = \frac{S \cdot \sin \alpha}{S} = \sin \alpha$.

Ponieważ kąt α jest bardzo mały, więc można jeszcze napisać, że

$$\underline{J \approx \alpha}$$

243. Po tych wstępnych uwagach rozważmy ruch w

kanale o zmiennym przekroju.

Obierzmy przekrój I w odległości x od pewnego początku liczonej wzdłuż dna i przekrój

II o dx dalej.

rys. 163.

Niech zwierciadło wody w przekroju I będzie o h , zaś w II przekroju o $h+dh$ niżej pod poziomem zasadniczym.

Przyjmujemy, że wszystkie cząstki posiadają jednakową prędkość średnią w przekroju I, równą v , w przekroju II $v+dv$. Niech poza tem na swobodną powierzchnię w I i w II przekroju działa ciśnienie atmosferyczne p_a .

Napiszmy równanie Bernoulli'ego dla cząstki wziętej na powierzchni wody w przekroju I i następnie w przekroju II. Otrzymamy:

$$-h + \frac{p_a}{\gamma} + \alpha \frac{v^2}{2g} = -(h+dh) + \frac{p_a}{\gamma} + \alpha \frac{(v+dv)^2}{2g} + \sum h_t$$

Spółczynnik α przy wysokościach prędkości wprowadzamy na zasadzie tego, że v jest prędkością śred-

n i a dla całego przekroju. Uzasadnienie wprowadzenia współczynnika α podane było w art. 130, 131. Wartość tego współczynnika przy obliczeniach można przyjąć: $\alpha = 1,11$.

Pod symbolem $\sum_{dx} h_t$ należy rozumieć wysokość stracone na opory na drodze dx .

Po redukcji w ostatnim równaniu otrzymamy:

$$0 = -dh + \frac{\alpha \cdot 2v dv}{2g} + \sum_{dx} h_t$$

albo

$$dh = d\left(\frac{\alpha v^2}{2g}\right) + \sum_{dx} h_t$$

Jest to równanie zasadnicze ruchu wody w kanałach lub rzekach; odczytać je możemy tak:

Spadek zwierciadła wody dh na długości przewodu dx idzie w części na zmianę wysokości prędkości, w części na pokonanie oporów na długości dx .

Z tego zasadniczego równania wychodząc, rozpatrzmy dwa przypadki ruchu trwałego wody w kanałach lub rzekach:

a/ ruch jednostajny; b/ ruch niejednostajny.

244. JEDNOSTAJNY TRWAŁY RUCH WODY W KANAŁACH LUB RZEKACH.